

Justitsministeriet
Slotsholmsgade 10
1216 København K

Sendt elektronisk til strafferetskontoret@jm.dk med kopi til mihe@jm.dk

Høring over udkast til lovforslag til lov om ændring af straffeloven, retsplejeloven og lov om Offerfonden (Styrket indsats mod seksuelt krænkende materiale m.v.)

1. Indledning og opsummering

Folketingets Udvalg for Digitalisering og IT har efterspurgt Dataetisk Råds overvejelser i forbindelse med dette lovforslag. Rådet rådgiver regeringen og Folketinget om dataetiske problemstillinger knyttet til spørgsmålet om, hvordan anvendelse af ny teknologi kan ske med udgangspunkt i borgernes rettigheder, retssikkerhed og grundlæggende samfundsmæssige værdier. Lovforslaget rejser centrale dataetiske spørgsmål, hvorfor rådet har valgt at afgive dette høringssvar, selvom rådet ikke var blandt høringsparterne til lovforslaget.

Rådet har valgt at fokusere på de foreslåede ændringer for politiets adgang til at fremstille og udbrede uægte seksuelt materiale med personer under 18 år. Forslaget indeholder også andre elementer, som er dataetiske relevante, men dilemmaerne forbundet med netop politiets fremstilling og deling af uægte seksuelt materiale med personer under 18 år er særligt principielle og har haft stor offentlig bevågenhed.

Rådet lægger til grund, at politiets anvendelse af det foreslåede redskab vil blive praktiseret inden for de almindelige rammer for politiets agentvirksomhed, herunder provokationsforbuddet.

1.1 Opsummering

Politiets adgang til at fremstille og udbrede AI-genereret seksuelt materiale med personer under 18 år kan rejse flere dataetiske bekymringer. For det første kan man være bekymret for, at ofre vil opleve det som krænkende, hvis en AI-model trænes på misbrugsmateriale, hvori de optræder, eller at personer i AI-generet materiale ved et tilfælde kommer til at ligne virkelige børn. For det andet kan man være bekymret for, at politiets produktion og deling af AI-genereret misbrugsmateriale vil have afledte negative følger for samfundet, for eksempel ved at øget spredning af misbrugsmateriale stimulerer til flere kontaktovergreb imod børn.

Samlet set finder rådet dog, at politiet bør have denne adgang, og at de dataetiske betæneligheder kan overvindes ved tekniske løsninger, åbenhed og evaluering.

Rådet har sammenfattet denne position i en række konkrete anbefalinger.

2. Uddybning af dataetiske perspektiver på forslaget

Lovforslaget foreslår en ændring i Straffelovens § 754, der vil gøre det muligt for politiet at dele uægte seksuelt materiale, der forestiller personer under 18 år, som led i agentvirksomhed.

Justitsministeriet peger i lovbemærkningerne på, at den foreslåede ordning er "forbundet med en række principielle og etiske overvejelser". En dataetisk overvejelse og vurdering af forslaget må afveje de dataetiske hensyn, som taler henholdsvis for og imod forslaget. Efter rådets vurdering knytter de væsentligste dataetiske overvejelser sig på ene side til det forhold, at produktion og anvendelse af uægte misbrugsmateriale kan øge politiets mulighed for efterforskning. På den anden side knytter de dataetiske overvejelser sig for det første til det forhold, at fremstillingen af uægte materiale kan indebære anvendelse af eksisterende misbrugsmateriale. For det andet, at der er en risiko for, at uægte materiale kan indeholde personer, som ligner virkelige personer. Og for det tredje, at politiets produktion og distribution af AI-genereret misbrugsmateriale kan bidrage til de skadevirkninger, der generelt er forbundet med deling af seksuelt materiale med personer under 18 år. Disse forhold gennemgås nedenfor.

2.1. Den foreslåede ordning kan øge politiets mulighed for efterforskning

Det er almindeligt anerkendt, at deling af børnemisbrugsmateriale er et stort og stigende problem globalt set. Tal fra CyberTipline, der samler indberetninger fra de store digitale platforme på globalt plan, viser at der i 2023 blev indberettet over 39,9 mio. eksemplere på børnemisbrugsmateriale – en stigning på knap 8 pct. ift. 2022¹. Dette tal dækker antageligt over et betydeligt mørketal, da en stor del af deling af materiale foregår igennem specialiserede fora og lukkede grupper, og derfor ikke indgår i rapporteringer. Stigningen kædes ofte sammen med fremkomsten af digitale teknologier, der gør det nemmere at distribuere børnemisbrugsmateriale. I et dataetisk perspektiv er det problematisk, at digitale teknologier har medført en stigning, idet stigende spredning af misbrugsmateriale kan antages at hænge sammen med øget produktion af misbrugsmateriale, og produktionen af børnemisbrugsmateriale indebærer et alvorligt overgreb på børn med psykiske mén og ødelagte liv til følge.

¹ <https://www.missingkids.org/content/dam/missingkids/pdfs/2023-CyberTipline-Report.pdf>

Ændringen er på denne baggrund motiveret af et legitimt ønske om at øge politiets mulighed for at bekæmpe fremstilling og deling af børnemisbrugsmateriale. Rigspolitiet har oplyst, at deling af seksuelt materiale med personer under 18 år, herunder materiale med seksuelt misbrug af børn, ofte er påkrævet for at få adgang til fora med børnemisbrugsmateriale på internettet, ligesom løbende deling af nyt materiale er påkrævet for at forblive i disse fora. Dataetisk Råd forstår det oplyste således, at politiets adgang til at fremstille og udbrede uægte seksuelt materiale med personer under 18 år i væsentlig grad vil forbedre politiets mulighed for effektiv bekæmpelse af kontaktovergreb og deling af børnemisbrugsmateriale.

Rådet finder, at dette er et tungtvejende argument for forslaget.

Der kan stilles spørgsmålstejn ved den langsigtede effekt af politiets tilladelse på længere sigt. Kravene for adgang til billede-delingsnetværk vil antageligt ændres dynamisk som tilpasning til politiets nye hjemmel, herunder f.eks. ved at de pågældende fora afkræver bevis på billedernes ægthed for at godtage dem. Dette vil svække forslagets legitimitet på længere sigt, men rådet finder ikke, at det er et afgørende argument imod forslaget, så længe der sikres en løbende åbenhed om den nye hjemmels anvendelse og evaluering af effekten.

2.2. Politiets fremstilling af AI-genereret børnemisbrugsmateriale kan indebære en krænkelse af børn, som indgår i træningsmaterialet

AI-genereret børnemisbrugsmateriale kan for det første indebære krænkelse af børn, som indgår i overgrebsmateriale, der bruges som input til træningen af den AI-model, der anvendes til at skabe det uægte materiale. Anvendelsen af dette billedmateriale er i denne sammenhæng en krænkelse af barnets værdighed, privatliv og selvbestemmelse. Krænkelsen opstår i første række ved selve anvendelsen af faktisk overgrebsmateriale som træningsgrundlag og i anden række, hvis AI-modeller baseret på sådant materiale anvendes som værktøj til at fremstille kunstigt overgrebsmateriale.

Træning på ægte børnemisbrugsmateriale er dog én teknisk mulighed blandt flere, da det vurderes, at man kan træne generative billede-modeller, der kan lave AI-genereret seksuelt materiale med personer under 18, på træningsdata, der ikke indeholder ægte materiale.

Dataetisk Råd anbefaler derfor, at det sikres, at politiet alene anvender AI-værktøjer, der ikke er trænet på ægte misbrugsmateriale.

1.2 Politiets AI-genererede børnemisbrugsmateriale kan have lighed med virkelige personer

For det andet kan virkelige børn blive krænket, hvis de ligner børn, der optræder på AI-genereret seksuelt materiale med personer under 18. Denne krænkelse har paralleller til den situation, hvor personer mod deres vilje bliver gjort til genstand for deepfake-porno. Men det skal siges, at selvom det hypotetisk set kan forekomme, at virkelige personer utilsigtet er genkendelige i outputtet fra AI-modeller, er sandsynligheden i praksis meget lav efter rådets oplysninger.

Dataetisk Råd vurderer derfor, at risikoen for at virkelige børn bliver krænket ved politiets fremstilling og anvendelse af kunstigt misbrugsmateriale er beskeden og derfor ikke bør tillægges vægt.

2.3. Politiets fremstilling og deling af AI-genereret børnemisbrugsmateriale kan have negative følger for samfundet

AI-genereret seksuelt materiale med personer under 18 har også været genstand for en tredje indvending, nemlig at eksponering for børnemisbrugsmateriale i sig selv kan have negative følger. Argumentet er, at det er problematisk, hvis politiet deler børnemisbrugsmateriale og derved bidrager til at øge den samlede mængde AI-genereret seksuelt materiale med personer under 18 på internettet, som medfører, at flere bliver eksponeret for materialet.

Et delargument i denne sammenhæng er, at eksponering for AI-genereret seksuelt materiale med personer under 18 kan hænge sammen med en problematisk seksualisering af børn. Dels fordi det kan indebære en uønsket påvirkning af normerne i samfundet, og dels fordi eksponering for AI-genereret seksuelt materiale med personer under 18 kan indebære øget risiko for at personer begår kontaktovergreb på børn.

Undersøgelser baseret på selvrapporing og surveys indikerer, at personer, der misbruger seksuelt materiale med personer under 18, ofte først falder over materialet som led i anden aktivitet på nettet eller på grund af nysgerrighed om emnet. Senere kan adfærden optrappes og blive mere ekstrem, og i sidste ende medføre en risiko for at begå kontaktovergreb mod børn.

Spørgsmålet synes dog underbelyst i forskningslitteraturen.

Et lignende spørgsmål er blevet behandlet som led i tidligere politiske drøftelser om kriminalisering af "fiktiv børneporno"², som AI-genereret seksuelt materiale med personer under

² "Fiktiv børnepornografi" bruges især i ældre omtaler af emnet.

18 kan siges at være en afart af. Børnerådet udtalte i 2017 på baggrund af en rapport fra Sexologisk Klinik, at det ikke var muligt entydigt at afgøre om fiktivt børnemisbrugsmateriale har en optrappende effekt på risikoen for begå kontaktovergreb på børn, eller omvendt har en forebyggende effekt.

Den potentielt set forebyggende effekt skulle i givet fald forklares med at AI-genereret seksuelt materiale med personer under 18 kan substituere for ægte børnemisbrugsmateriale og således forebygge faktiske kontaktovergreb på børn.

Uanset om politiets fremstilling af AI-genereret seksuelt materiale, der gengiver personer under 18 år skulle indebære en risiko for flere fysiske kontaktovergreb eller omvendt reducere sådanne, er det rådets vurdering, at omfanget af politiets bidrag til den samlede mængde materiale i omløb, jf. ovenfor, er så lille relativt set, at det efter rådets vurdering ikke vejer tungt i den samlede afvejning dog med forbehold for forskningens begrænsninger på området.

Det samme gælder for indsigt om, at en større forekomst af AI-genereret børnemisbrugsmateriale kan besværliggøre politiets arbejde med at efterforske sager om seksuelle krænkelser af virkelige børn på globalt plan.

3. Samlet dataetisk vurdering: Politiet bør have tilladelse til at fremstille og dele AI-genereret seksuelt materiale med personer under 18 år som led i agentvirksomhed

Efter en samlet vurdering finder Dataetisk Råd, at politiet bør have mulighed for at fremstille og dele AI-genereret seksuelt materiale med personer under 18 år som led i efterforskningen af seksuelt materiale med personer under 18 år.

Det er således rådets opfattelse, at de mulige gevinster for efterforskningsarbejdet overstiger de dataetiske betænkeligheder, forudsat at en forudsætning er opfyldt. Denne forudsætning er

at fremstillingen af AI-genereret børnemisbrugsmateriale ikke anvender virkeligt børnemisbrugsmateriale som træningsgrundlag.

Derudover anbefaler rådet:

at politiet offentliggør en teknisk beskrivelse af anvendte metoder i det omfang, det er muligt uden at kompromittere efterforskningsarbejdet,

at politiet årligt rapporterer til Folketinget og offentligheden statistiske oplysninger om brug af AI-genereret seksuelt materiale med personer under 18 år i det omfang det er muligt uden at kompromittere efterforskningsarbejdet og

at politiets brug af AI-genereret seksuelt materiale med personer under 18 år evalueres efter f.eks. to år med fokus på effekten af politiets efterforskningsarbejde, eventuelle tegn på negative følgevirkninger og behovet for justeringer i regelsættet.

Anbefalingerne har til formål at sikre en ansvarlig og åben implementering, der balancerer hensynet til effektiv efterforskning med grundlæggende dataetiske principper om gennemsigtighed og ansvarlighed.

Dataetisk Råd står til rådighed for uddybning og yderligere rådgivning.

På vegne af Dataetisk Råd og med venlig hilsen,

Johan Busse

Formand for Dataetisk Råd